

УДК 338.43:[634.8:663.2](477)

JEL Classification: Q1, Q13, O13

DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201903061>

*В.О. БОЙКО, кандидат економічних наук
Н.О. АВЕРЧЕВА, кандидат економічних наук, доцент
Л.О. БОЙКО, кандидат сільськогосподарських наук, доцент*

Виноградарсько-виноробна галузь України - перспективний напрям агробізнесу

Мета статті - на основі дослідження сучасного стану виноградарсько-виноробної галузі України визначити основні напрями та перспективи її ефективного розвитку.

Методика дослідження. У процесі дослідження застосовано такі методи: абстрактно-логічний (для теоретичного узагальнення досліджень та обґрунтування висновків); розрахунково-конструктивний та порівняння (для аналізу сучасного стану розвитку виробництва та економічної оцінки потенціалу виноградарсько-виноробного підкомплексу); статистико-економічні (для дослідження динаміки і структури виробництва винограду і винопродуктів).

Результати дослідження. Визначено основні складові потенціалу виноградарсько-виноробної галузі України. Досліджено сучасний стан її розвитку та окреслено проблеми, які потребують першочергового вирішення. Проведено аналіз динаміки і структури виноградних насаджень, обсягів виробництва винограду за регіонами. На основі показників динаміки виробництва і споживання вина в Україні обґрунтовано висновки про низький рівень попиту і культури споживання вина населенням. Визначено основні напрями розвитку виноградарсько-виноробної галузі країни в умовах посилення рівня конкуренції на внутрішньому ринку та інтеграційних процесів у Європі та світі.

Елементи наукової новизни. На основі комплексного дослідження проблем, які стримують розвиток виноградарсько-виноробної галузі на сучасному етапі, запропоновано заходи на рівні держави, регіону та підприємств для їх вирішення.

Практична значущість. Запропоновані заходи можуть бути використані у прогнозуванні розвитку галузі на регіональному і державному рівні, а також окремими суб'єктами господарювання для підвищення ефективності виробництва продукції виноградарсько-виноробної галузі. Рис.: 5. Бібліогр.: 21.

Ключові слова: виноградарство; виноробство; ефективність; виробництво; споживання; конкурентоспроможність; перспективний напрям.

Бойко Вікторія Олександрівна - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та фінансів, Державний вищий навчальний заклад «Херсонський державний аграрний університет» (м. Херсон, вул. Стрітенська, 23)

E-mail: boiko.vo17@gmail.com

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-8032-5731>

Аверчева Наталія Олександрівна - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та фінансів, Державний вищий навчальний заклад «Херсонський державний аграрний університет» (м. Херсон, вул. Стрітенська, 23)

E-mail: avercheva2010@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-4534-693X>

Бойко Людмила Олександрівна - кандидат сільськогосподарських наук, доцент, доцент кафедри економіки та фінансів, Державний вищий навчальний заклад «Херсонський державний аграрний університет» (м. Херсон, вул. Стрітенська, 23)

E-mail: boiko.mila7@gmail.com

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-3699-6906>

Постановка проблеми. Виноградарство на сучасному етапі ефективно розвивається за двома основним напрямками - виробництво і реалізація столових сортів винограду у свіжому вигляді та технічних сортів - як сировини для переробних підприємств виноробної та харчової промисловості. Саме цей на-

пряма потребує встановлення тісних інтеграційних зв'язків між підприємствами, державного регулювання, удосконалення структури насаджень, оновлення технічного забезпечення та створення нових агроформувань з відповідним напрямом діяльності.

Підвищення рівня конкурентоспроможності українських виноробів є головною вимогою, яка зумовлює перспективи їх ефектив-

© В.О. Бойко, Н.О. Аверчева, Л.О. Бойко, 2019

ного розвитку на внутрішньому і зовнішньому ринках. Зважаючи на тенденції активного розвитку світового ринку виноробної продукції, зростання споживання вина і посилення конкуренції з боку країн з традиційним виноробством, визначення основних пріоритетів та можливостей реалізації потенціалу згаданої галузі в Україні заслуговують на особливу увагу. Тому аналіз складових ефективного функціонування галузі на рівні країни залишається актуальним питанням не тільки практичного, а й наукового рівня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх років численні публікації науковців свідчать про значний інтерес не тільки до проблем сучасного розвитку виноградарства та виноробства на рівні країни і окремих регіонів, а й до стратегічних орієнтирів і перспектив виробників на світовому ринку. Зокрема, в науковій публікації Т.М. Радченко [17] проаналізовано сучасні тенденції розвитку світового ринку вина та надано рекомендації з підвищення міжнародної конкурентоспроможності української виноробної галузі. Теоретичні основи і практичні аспекти оцінки конкурентоспроможності та перспективи розвитку аграрних підприємств досліджувала В.О. Бойко [2].

Сучасні тенденції розвитку виноградарства і виноробства в Україні та регіонах розглядають О.А. Авласенко [1], М.М. Попова [15]. Необхідність застосування зважених стратегічних програмних заходів із метою виходу виноградарсько-виноробного підкомплексу з кризового стану обґрунтували В.В. Власов та І.В. Белоус [6]. Вони акцентували увагу на тому, що провідним фактором розвитку агропромислового виробництва повинен бути тісний взаємозв'язок бізнесу, держави і науки. У провідних країнах агропромислове виробництво розвивається інтенсивно, оскільки наука виступає основним компонентом такого розвитку.

Залежність між формуванням пропозиції й економічними результатами діяльності виноградарських підприємств та основні напрями формування пропозиції винограду в Україні було встановлено і запропоновано М.І. Дмитрук [10]. При цьому О.В. Кирилловою доведено, що однією з багатьох причин виникнення проблем у виноградарській галузі є недостатній рівень державної фінансової підтримки, який впливає з порушення організації запровадження державної політики розвитку галузі й недотримання законодавчої та нор-

мативної бази [12]. Перелік основних проблем і перешкод, що стримують підвищення інноваційної активності серед підприємств виноградарсько-виноробного підкомплексу, визначив А.Г. Топов та запропонував ряд пріоритетних заходів державної підтримки, які направлені на підвищення інноваційної активності у досліджуваній галузі [21].

Значним є внесок у розробку загальних методичних підходів щодо оцінки ефективності функціонування галузі та перспектив її подальшого розвитку наукових співробітників Національного наукового центру «Інститут виноградарства і виноробства ім. В. Є. Таїрова» та Національного інституту винограду і вина «Магарач» [3].

Разом із тим динамічне сьогодення потребує подальшого вивчення проблемних питань галузі, які виникають в умовах трансформації економіки.

Мета статті - на основі дослідження сучасного стану виноградарсько-виноробної галузі України визначити основні напрями та перспективи її ефективного розвитку.

Виклад основних результатів дослідження. Виноградарсько-виноробний підкомплекс АПК визначається на рівні держави як перспективна складова реалізації економічного потенціалу країни. У «Галузевій Програмі розвитку виноградарства та виноробства України на період до 2025 року» від 21 липня 2008 р. № 444/74 передбачені пріоритетні напрями розвитку виноградно-виноробної галузі з урахуванням зональних і регіональних особливостей. Результати проведених досліджень деталізують та розкривають окремі її аспекти та необхідність:

- створення організаційно-правових умов для розвитку паритетних відносин між аграрним сектором та іншими галузями економіки;

- здійснення заходів щодо забезпечення розвитку інфраструктури ринку виноробної продукції, диверсифікації каналів реалізації та забезпечення якості продукції, регулювання попиту і пропозиції, захисту ринку від імпортової винопродукції та сировини низької якості;

- здійснення заходів щодо збільшення ємності ринку винограду та продуктів його переробки з урахуванням потреб населення, його купівельної спроможності та максимальних можливостей експорту;

- розроблення галузевої нормативної і технологічної документації, яка відповідає

положенням та вимогам Європейського Співтовариства за рахунок коштів, передбачених на наукові дослідження [7].

Як потенціал виноградарсько-виноробної галузі України слід відзначити:

- сприятливі погоднокліматичні умови на значній території Південного регіону і Закарпаття;

- невибагливість виноградних насаджень до ґрунтових умов та можливість їх вирощування на непридатних для сільськогосподарського виробництва землях;

- впровадження нових сортів винограду із високим продуктивним потенціалом;

- удосконалення технічного забезпечення виробництва та рівня механізації виробничих процесів;

- поява нових ресурсозберігаючих й енергоощадних технологій у виноградарстві та виноробстві.

Значно скоротилися обсяги виробництва у виноградарсько-виноробному підкомплексі України після втрати контролю над підприємствами Криму, які забезпечували не тільки виробництво винограду-сировини, а й якісні вина на ринку України, мали високий рівень конкурентоспроможності та значний експортний потенціал. У цьому аспекті роль південних виноградарських регіонів у подальшому задоволенні потреб споживачів у свіжому винограді та виноробних підприємств - у сировині різко зростає. Для більш ефективного функціонування виноградарства та виноробства в Україні, на нашу думку, необхідна розробка та ухвалення не тільки загальної концепції розвитку виноградарсько-виноробної галузі, а й створення на її базі науково обґрунтованих довгострокових програм регіонального розвитку виноградарства і виноробства.

Додатковим стимулом ефективного розвитку галузі є прийняття рішення на загальнодержавному рівні щодо спрощення процедури ліцензування діяльності у виробництві та реалізації вина. У березні 2018 р. було прийнято законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку виробництва теруарних вин та натуральних медових напоїв» [16]. Таким чином було спрощено отримання ліцензій малим виноробним підприємствам. Основною перешкодою для виходу малих виноробів на ринок була бюрократизована процедура отримання ліцензії на виробництво. Так, потрібно було понад 140 дозвільних докумен-

тів різних відомств, тоді як тепер закон дозволить виноробам, які виготовляють вино із власного винограду, отримувати ліцензії на виробництво без проходження атестації. Отже, виноробний бізнес стане доступнішим для малих і середніх господарств, відбудуться зміни в організаційно-економічній структурі виробників, розвиватимуться нові форми господарювання, підвищиться інвестиційна привабливість виноробства і, в кінцевому результаті, галузь вийде на нові перспективи агробізнесу. Об'єднання у кооперативи невеликих виробників є об'єктивною необхідністю сьогодення, яка забезпечить додаткові можливості у створенні бази переробки та збуту готової продукції.

Однак на цей час не врегульованими на законодавчому рівні залишається ряд питань у сфері виноградарства і виноробства, а також питання користування землями, придатними під виноградники, без чого неможливо уявити належний розвиток виноробної галузі.

Сьогодні площі виноградників в Україні становлять близько 44 тис. га, що у чотири рази менше порівняно з 1990 р. (рис. 1). Здебільшого в структурі виноградних насаджень близько 89% площ закладені технічними сортами, а 11% - столовими.

За останні чотири роки площа насаджень виноградників в усіх категоріях господарств суттєво не змінювалася. У 2015 р. - 45,4 тис. га, 2016 р. - 44,5 тис. га, 2017 р. - 44,0 тис. га. Проте спостерігається певний негативний тренд до її зменшення, що потребує окремої уваги та проведення дієвих заходів стабілізації ситуації у галузі вітчизняного виноградарства.

Виноградний кадастр, затверджений наказом Мінагрополітики від 23.05.2008 р. № 327, передбачає на території України 15 виноградарських зон (макрозон), які є основою для сорторайонування, і 58 природно-винаградарських районів (мікрозон) найбільшого поширення [4].

Територіально найбільшого поширення виноградарство як галузь отримало на півдні України (Одеська, Миколаївська, Херсонська області) та в західному регіоні (Закарпаття), на які припадає 371,0 тис. т виробленого в 2017 р. винограду, або 91,0 % від загальної кількості по Україні. Тобто основне виробництво нині зосереджено в зоні Степу (рис. 2).

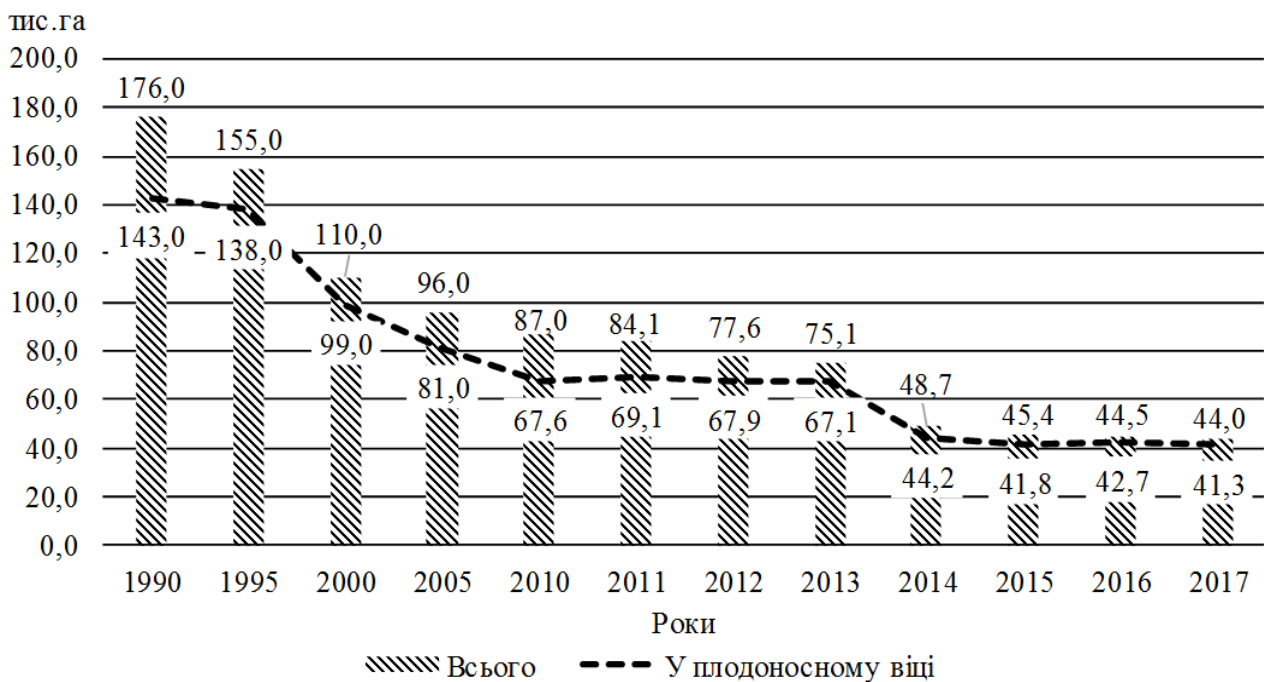

Рис. 1. Динаміка площ виноградників (з 2014 р. без урахування АР Крим), тис. га

Джерело: Державна служба статистики України [8].

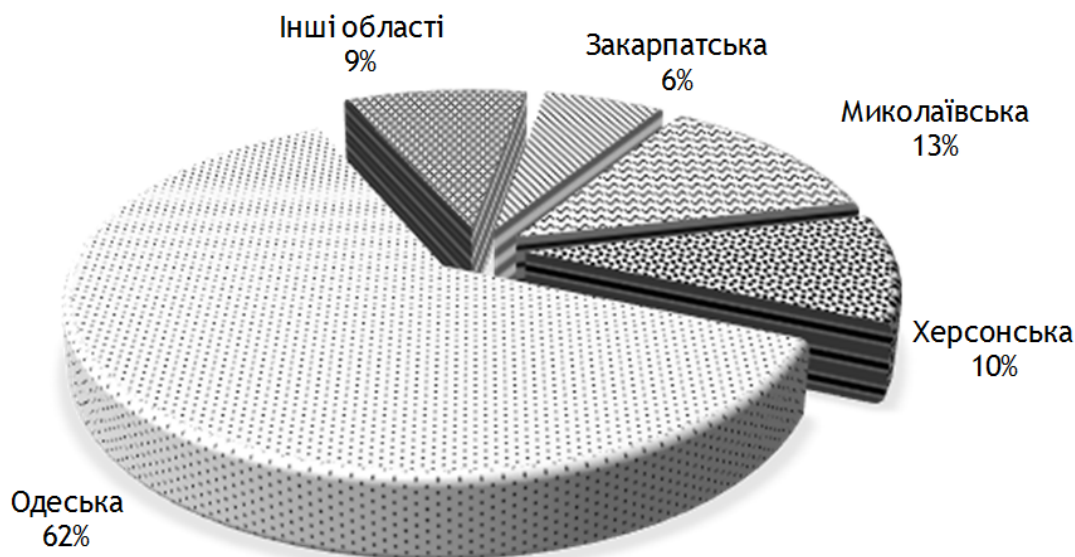

Рис. 2. Виробництво винограду по областях України у 2017 р.

Джерело: Державна служба статистики України [8].

Упродовж п'яти років середня урожайність винограду підвищилася від 85,8 ц/га у 2013 р. до 99,3 у 2017 р., що свідчить про рівень інтенсифікації галузі. Але загалом обсяги виробництва зменшилися майже в 1,4 рази внаслідок скорочення площ насаджень у 2,3 рази. Водночас, за умов збереження наявної позитивної динаміки підвищення врожайності винограду, цілком реально в найближчі роки збільшити його виробництво вдвічі з метою забезпечення потреб ринку [11].

Зменшення площ виноградників в Україні та коливання врожайності за роками суттєво впливають на обсяги валового збору винограду, із зібраного винограду на переробку спрямовується 50-60% (рис. 3).

Від розвитку виноградарства залежить стан виноробної галузі в кожному регіоні. На сьогодні можна констатувати, що ситуація у виноградарсько-виноробній галузі України досить складна, галузь перебуває у серйозній кризі - фінансовій, ресурсній, економічній.

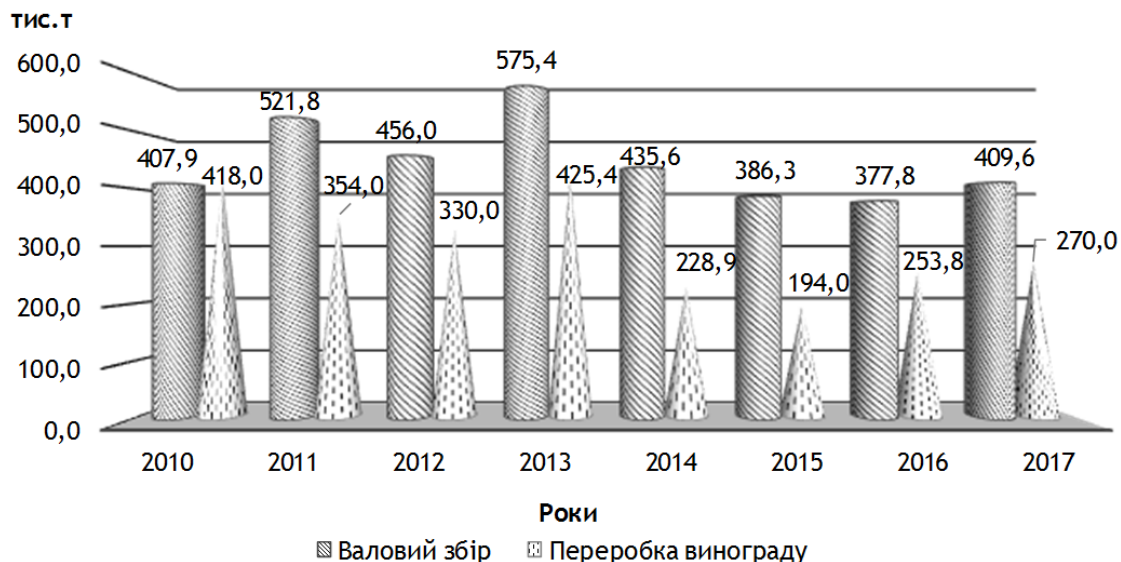

Рис. 3. Динаміка основних показників виноградарства та виноробства (з 2014 р. без урахування АР Крим)

Джерело: Державна служба статистики України [8].

Важливе місце серед чинників, які впливають на стан виноробства, посідає рівень попиту і традиції культури споживання вина. Вину віддають перевагу лише 9% українців і за цією позицією країна знаходиться на 91-му місці. Аналітики давно звернули увагу на той факт, що обсяги споживання вина безпосередньо залежать від рівня достатку населення. Зростання добробуту громадян завжди супроводжувалося збільшенням частки споживання вина у загальній структурі споживання алкоголю. Шкода, що цей взаємозв'язок не працює у зворотний бік [20]. Проте загалом це лише частина проблеми.

Україна за споживанням вина поступається перед багатьма країнами Африки і навіть

деякими країнами, де панують закони шаріату, що не відповідає та суперечить наявному ресурсному потенціалу виноградарства і виноробної промисловості. Зрозуміло, що спостерігається взаємозв'язок фінансового добробуту громадян і рівня споживання вина, та причина криється і у вподобаннях споживачів.

Слід звернути увагу, що у 2016-2017 рр. рівень споживання вина в країні перевищує обсяги виробництва (рис. 4). Причиною є наповнення ринку імпортною дешевою продукцією з невисокими показниками якості, яка стала конкурентом вітчизняному винному бізнесу і додатковим стимулом для підвищення його конкурентоспроможності.

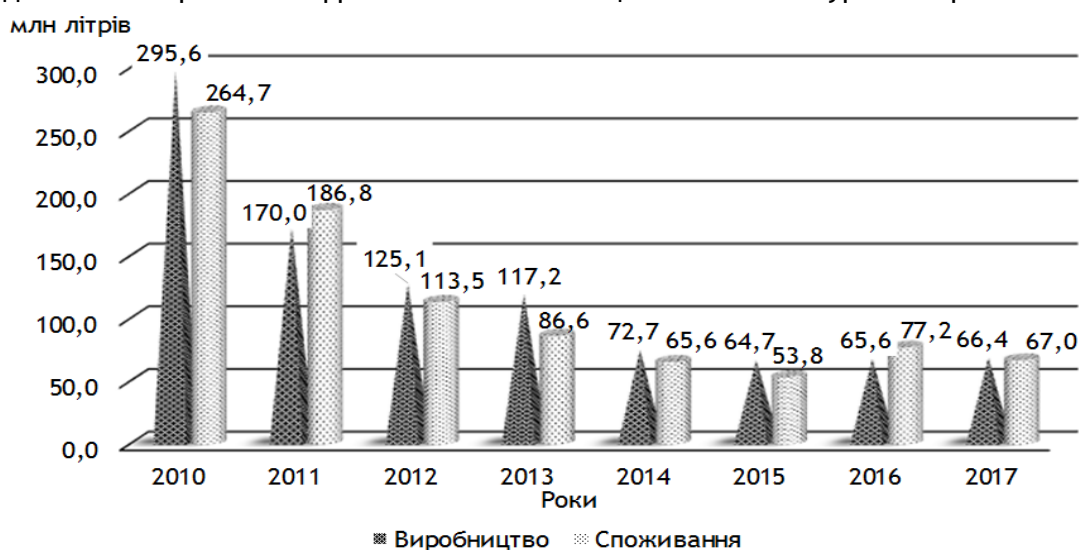

Рис. 4. Виробництво та споживання вина (з 2014 р. без урахування АР Крим)

Джерело: Державна служба статистики України [8].

Вино на території України виробляли з незапам'ятних часів, але останнім часом традиції споживання алкогольних напоїв змінилися, тривалий час в українців не розвивали гастрономічні смаки. Культура споживання вина передбачає виховання свідомості населення щодо вживання алкоголю не тільки з метою сп'яніння, а й для формування власних смакових уподобань. Звичайно, не обов'язково абсолютно всім ставати гурманами, але для переходу на якісно новий рівень культури слід звертати увагу на те, що, як і з чим споживати [13].

При цьому, якщо ринок тихих вин після обвалу в 2014 р. поступово зростає, то сегмент ігристих можна вказати як нестабільний. У 2017 р. виробництво тихих вин в Україні зросло майже на 1,5% порівняно з попереднім роком. Виробництво ігристих вин скоротилося на 24% (рис. 5). Основна причина - купувати шампанське стали набагато рідше, навіть у період свят. Також на ринок відчутно вплинула втрата Криму, де залишилася практично половина виноградників, а також основного ринку збуту в Росії [5].

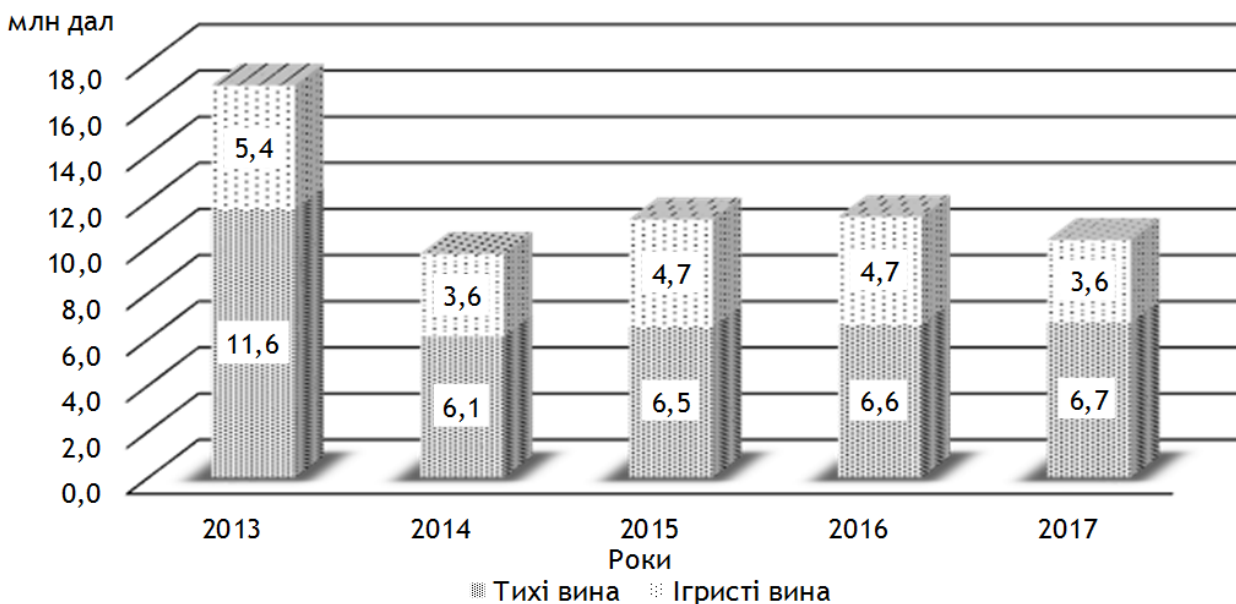

Рис. 5. Динаміка виробництва вин в Україні, млн дал

Джерело: Державна служба статистики України [8].

На сьогодні великі українські виробники найактивніше працюють у трьох сегментах.

Перший - переробка винограду на виноматеріал і подальший його експорт до сусідніх країн (в основному - Росію та Грузію).

Другий - розлив імпортного вина в пляшки для подальшої реалізації в Україні. За такою схемою в Україну потрапляє недороге вино, вироблене в Чилі та Молдові, після чого в роздрібних мережах реалізується за конкурентними цінами як, власне, молдавське і чилійське.

Третій сегмент орієнтований на місцевий ринок. Він включає в себе виробництво переважно недорогих вин з дешевих виноматеріалів різної якості обробки [19].

Проблема фальсифікованої продукції завдає значної шкоди українській економіці. Нині ринок наповнений підсолодженими напоями, що містять натуральні й ненатуральні компоненти. Це створює базу для недо-

бросовісної конкуренції та вводить в оману споживача.

Галузь практично втратила суттєві обсяги державної підтримки за рахунок збору на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства. Якщо у 2010 р. на підтримку цих галузей було виплачено майже 413 млн грн, то у 2014 р. - лише 43,9 млн, а у 2015 р. ця підтримка скасована [9]. У 2018 р. виробники винограду отримували державну допомогу лише на придбання садивного матеріалу. Фінансові труднощі виробників виноградної продукції та економічна нестабільність в Україні зменшили попит на саджанці. У зв'язку з цим у 2018 р. залишилося тільки три господарства, що спеціалізуються на виробництві садивного матеріалу, з діючих сімдесяти у 2006 р., серед яких Агрофірма радгосп «Білозерський» Херсонської області.

Погоджуємося з висновками в наукових публікаціях М.М. Попової [15], які відобра-

жають проблеми щодо сталого розвитку виноградарсько-виноробної галузі України, зокрема, знищення виноградних плантацій і аутентичних сортів винограду під час антиалкогольних компаній; впровадження нових сортів, не адаптованих до кліматичних умов Півдня України; недосконала вікова структура насаджень, яка негативно впливає на формування конкурентоспроможного виноградарства і виноробства; старіння та низький рівень оновлення матеріально-технічної бази господарств і виноробних заводів; порушення зв'язків між сільським господарством і переробними підприємствами.

Вважаємо, що ринкові фактори мають визначальний вплив на рівень конкурентоспроможності галузі, тому збільшення обсягів виробництва високосортного вина, поширення відомих торговельних марок і сортів винограду, створення брендів продуктів та їх реалізація не тільки у торговельній мережі, а й на рівні ресторанів, туристичних шляхів та зон відпочинку сприятимуть розвитку вітчизняного виноробства.

Одним із пріоритетів сучасного вітчизняного виноградарства, який сприятиме успішній конкуренції в умовах міжнародного ринку, є вирощування екологічно чистої продукції. Виробництво органічної продукції та виноградарство офіційно визначені як пріоритетні напрями підтримки держави. Мінагрополітики спільно з Держгеокадастром розробляє механізм підтримки виноградарства та стимулювання виробництва органічної продукції шляхом проведення спеціалізованих земельних аукціонів. Передбачається, що учасникам будуть запропоновані земельні ділянки для виробництва органіки й вирощування винограду за пільговими орендними ставками [14].

Висновки. Виноградарство і виноробство - національні галузі з великими потенційними можливостями та досвідом ефективного функціонування як глибоко інтегрованої системи. Негативний вплив на розвиток виноградарства і виноробства в Україні після 2014 р. мали політичні та економічні процеси в АР Крим, які призвели до скорочення

потенціалу виробництва і переробки винограду.

Слід зауважити, що в галузі існує ряд проблем, які неможливо вирішити без комплексного підходу. Передумовою ефективного функціонування виноградарсько-виноробного підкомплексу є забезпечення внутрішніх потреб ринку; розвиток і удосконалення попиту споживачів; підвищення рівня конкурентоспроможності продукції на зовнішньому ринку на основі цінових та якісних переваг; поглиблення рівня інтеграції підприємств підкомплексу, їх кооперації у виробництві і реалізації продукції.

На основі дослідження сучасних тенденцій розвитку виноградарсько-виноробної галузі авторами обґрунтовано, що для вирішення проблем, які стримують розвиток виноградарства та виноробства на сучасному етапі існує необхідність проведення заходів:

- на рівні держави - прийняття законодавчих актів щодо підтримки виробників та регулювання ринку, цінової і кредитної політики, стандартизації й сертифікації продукції, розвитку інфраструктури аграрного ринку, прозорого оподаткування та створення сприятливого інвестиційного клімату;

- на рівні регіонів - забезпечення інформаційної, наукової, логістичної та маркетингової підтримки підприємств, узгодження регіональних програм розвитку галузі із загальнодержавною стратегією, удосконалення організаційно-економічного механізму взаємовідносин виробників і переробних підприємств;

- на рівні підприємств - налагодження каналів збуту продукції, її реклама, пошук потенційних інвесторів, підвищення якості винограду і вина та популяризація власних брендів серед споживачів.

У такій ситуації зростає роль виноградарських регіонів у перспективному розвитку конкурентоспроможного виноградарства та виноробства, забезпеченні продовольчої безпеки країни, наповненні бюджетів та збереженні здоров'я нації, що стане предметом подальших наукових досліджень.

Список бібліографічних посилань

1. Авласенко О. А. Сучасні тенденції розвитку виноробства в Україні і її регіонах. *Ефективна економіка*. 2014. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3128>.
2. Бойко В. О. Діагностика бізнес-середовища та стратегії підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.04. Миколаїв, 2014. 22 с.

References

1. Avlasenko, O.A. (2014). Suchasni tendentsii rozvytku vy-norobstva v Ukraini i yii rehionakh [The modern tendencies of the development of winemaking in Ukraine and its regions]. *Efektiv-na ekonomika*, 6. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3128> [In Ukrainian].

3. Виноградарство і виноробство : міжвідомчий тематичний науковий збірник. Одеса : ННЦ «ІВіВ ім. В. Є. Таїрова», 2015. Вип. 52. 234 с.
4. Виноградний кадастр України. URL : <http://eurowine.com.ua/tmp/kadastr/index.php/>.
5. Виробництво вина в Україні рекордно впало: названо причини. URL : <https://politeka.net/ua/news/633125-virobnitstvo-vina-v-ukrayini-rekordno-vpalo-nazvano-prichini/>.
6. Власов В. В., Белоус І. В. Наукове забезпечення розвитку галузі виноградарства і виноробства в Україні. *Економіка АПК*. 2016. № 5. С. 38-42.
7. Галузева Програма розвитку виноградарства та виноробства України на період до 2025 року, від 21 липня 2008 р. № 444/74. URL : <http://search.ligazakon.ua/Ldoc2.nsf/link1/FIN40145.html>.
8. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Державна фінансова підтримка розвитку виноградарства, садівництва і хмелярства. URL : <http://agro-business.com.ua/agro/u-pravovomu-poli/item/11582-derzhavna-finansova-pidtrymka-rozvytku-vynohradarstva-sadivnytstva-i-khmeliarstva.ht>.
10. Дмитрук М. І. Формування пропозиції на ринку винограду сільськогосподарськими підприємствами України. *Економіка АПК*. 2018. № 11 С. 106.
11. Кернасук Ю. В. Перспективне виноградарство. URL : <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/2643-perspektyvne-vynohradarstvo.html>.
12. Кириллова О. В. Розвиток галузі виноградарства в Україні. *Економіка АПК*. 2015. № 5. С. 39 -43.
13. Навіщо українцям підвищувати культуру споживання алкоголю. URL : <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1413412-navishcho-ukrayincyam-pidvishchuvati-kulturu-spozhyvannya-alkogolyu/>.
14. Органічна політика у 2017 році: 5 векторів розвитку. URL : <https://agro-online.com.ua/ru/public/blog/6876/details/>.
15. Попова М. М. Сучасний стан виноградарства і виноробства України та роль її окремих регіонів у розвитку галузі. *БІЗНЕС ІНФОРМ*. 2014. № 7. С.136-142.
16. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку виробництва теруарних вин та натуральних медових напоїв : Закон України №2360-VIII. URL : <https://transkarpatia.net/transcarpathia/politic/96682-zakon-scho-sproschuye-lcenzuvannya-malih-vinorobv-vstupiv-udu.html>.
17. Радченко Т. М. Україна в сучасних тенденціях функціонування світового ринку винопродукції. *Науковий вісник МНУ ім. В.О. Сухомлинського. Економічні науки*. 2015. №1 (4). С. 70-76.
18. Розвиток економіки сільського господарства України в 2011-2015 рр. : наукова доповідь / Гадзало Я. М., Лупенко Ю. О., Пугачов М. І. та ін. ; за ред. Ю. О. Лупенка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2016. 546 с.
19. Соколов А. Не(винный) рынок: основные тенденции, внутреннее производство и импорт. URL : <https://delo.ua/business/nevinnyj-rynok-osnovnye-tendencii-vnutrennee-proizvodstvo-i-341147/>.
20. Топалов М. Українське виноробство: у битві за виживання. URL : <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/10/26/630499/>.
21. Топов А. Г. Державна підтримка інновацій як основа розвитку виноградарсько-виноробного підкомплексу. *Економіка АПК*. 2017. № 2. С. 49-53.
2. Boiko, V.O. (2014). Diahnostyka biznes-seredovyshcha ta stratehii pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ahrarnykh pidpryemstv [The diagnostics of a business environment and the strategies of improving the competitiveness of agrarian enterprises]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Mykolaiv [In Ukrainian].
3. Vynohradarstvo i vinorobstvo: mizhvidomchyi tematychnyi naukovyi zbirnyk. Vyp. 52 [Vinculture and winemaking: interdepartmental thematic scientific collected volume. Issue 52]. (2015). Odesa: NNTS "IViV im. V. Ye. Tairova" [In Ukrainian].
4. Vynohradnyi kadastr Ukrainy [Vineyard Cadastre of Ukraine]. Retrieved from: <http://eurowine.com.ua/tmp/kadastr/index.php> [In Ukrainian].
5. Vyrobnytstvo vyna v Ukraini rekordno vpalo: nazvano prychny [The production of wine in Ukraine has fallen sharply: the reasons have been identified]. (n.d.). Retrieved from: <https://politeka.net/ua/news/633125-virobnitstvo-vina-v-ukrayini-rekordno-vpalo-nazvano-prichini> [In Ukrainian].
6. Vlasov, V.V. & Belous, I.V. (2016). Naukove zabezpechennia rozvytku haluzi vynohradarstva i vinorobstva v Ukraini [Scientific support of viticulture and winemaking industry in Ukraine]. *Ekonomika APK*, 5, pp. 38-42 [In Ukrainian].
7. Haluzeva prohrama rozvytku vynohradarstva ta vinorobstva Ukrainy na period do 2025 roku» vid 21 lypnia 2008 r. #444/74 [Industry program of the development of wine-making for the period 2025 dated 21.06.2008, No. 444/74]. Retrieved from: <http://search.ligazakon.ua/Ldoc2.nsf/link1/FIN40145.html> [In Ukrainian].
8. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> [In Ukrainian].
9. Derzhavna finansova pidtrymka rozvytku vynohradarstva, sadivnytstva i khmeliarstva [The government financial support of viticulture development, horticulture and hop growing]. (n.d.). Retrieved from: <http://agro-business.com.ua/agro/u-pravovomu-poli/item/11582-derzhavna-finansova-pidtrymka-rozvytku-vynohradarstva-sadivnytstva-i-khmeliarstva.ht> [In Ukrainian].
10. Dmytruk, M.I. (2018). Formuvannia propozytsii na rynku vynohradu silskohospodarskymy pidpryemstvamy Ukrainy [The formation of supply at wine grape market by agricultural enterprises of Ukraine]. *Ekonomika APK*, 11, pp. 106 [In Ukrainian].
11. Kernasiuk, Yu.V. (n.d.). Perspektyvne vynohradarstvo [Promising viticulture]. Retrieved from: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/2643-perspektyvne-vynohradarstvo.html> [In Ukrainian].
12. Kyryllova, O.V. (2015). Rozvytok haluzi vynohradarstva v Ukraini [The development of viticulture industry in Ukraine]. *Ekonomika APK*, 5, pp. 39 -43 [In Ukrainian].
13. Navishcho ukrainsiam pidvyshchuvaty kulturu spozhyvannya alkoholiu [Why should Ukrainians improve their alcohol drinking culture]. (n.d.). Retrieved from: <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1413412-navishcho-ukrayincyam-pidvishchuvati-kulturu-spozhyvannya-alkogolyu> [In Ukrainian].
14. Orhanichna polityka u 2017 rotsi: 5 vektoriv rozvytku [Organic policy in 2017: 5 vectors of the development]. (n.d.). Retrieved from: <https://agro-online.com.ua/ru/public/blog/6876/details/> [In Ukrainian].
15. Popova, M.M. (2014). Suchasnyi stan vynohradarstva i vinorobstva Ukrainy ta rol yii okremykh rehioniv u rozvytku haluzi [The current state of viticulture and winemaking of Ukraine and the role of its individual regions in the industry development]. *BIZNESINFORM*, 7, pp. 136-142 [In Ukrainian].
16. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo rozvytku vyrobnytstva teruarnykh vyn ta naturalnykh medovykh napoiv: Zakon Ukrainy № 2360-VIII [On making amendments to certain legislative acts of Ukraine concerning the production of terroir wines and natural honey beverages: Law of Ukraine, No. 2360-VIII]. Retrieved from: <https://transkarpatia.net/transcarpathia/politic/96682-zakon-scho-sproschuye-lcenzuvannya-malih-vinorobv-vstupiv-udu.html> [In Ukrainian].

17. Radchenko, T.M. (2015). Ukraina v suchasnykh tendentsiakh funktsionuvannia svitovoho rynku vynoproductsii [Ukraine in the current tendencies of the functioning of the world wine products market]. *Naukovyi visnyk MNU im. V.O. Sukhomlymskoho. Ekonomichni nauky*, 1 (4), pp. 70-76 [In Ukrainian].

18. Hadzalo, Ya.M., Lupenko, Yu.O., Puhachov, M.I., et al. (2016). *Rozvytok ekonomiky silskoho hospodarstva Ukrainy v 2011-2015 rr. : naukova dopovid [Development of the economy of agriculture of Ukraine in 2011-2015: scientific report]*. Yu.O. Lupenko (Ed.). Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].

19. Sokolov, A. (n.d.). Ne(vinnyy) rynek: osnovnyye tendentsii, vnutrenneye proizvodstvo i import [Non(wine) market: main tendencies, domestic production and import]. Retrieved from: <https://delo.ua/business/nevinnyyj-rynok-osnovnyye-tendentsii-vnutrennee-proizvodstvo-i-341147> [In Ukrainian].

20. Topalov, M. (2017). Ukrainske vynorobstvo: u bytvi za vyzhyvannia [Ukrainian winemaking: fighting for survival]. (2017). Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/10/26/630499> [In Ukrainian].

21. Topov, A.H. (2017). Derzhavna pidtrymka innovatsii yak osnova rozvytku vynohradarsko-vynorobnoho pidkompleksu [The government support of innovations as the basis for the development of viticulture and winemaking sub-complex]. *Ekonomika APK*, 2, pp. 49 - 53 [In Ukrainian].

Boiko V.O., Avercheva N.O., Boiko L.O. Viticulture and winemaking industry of Ukraine as a promising trend of agribusiness

The purpose of the article is to determine basic directions and prospects for efficient development of the viticulture and wine-making industry in Ukraine on basis of research of its current state.

Research methods. In the research process were used the following scientific methods: abstract and logical (for theoretical generalization of the research and substantiation of conclusions); calculation-constructive and comparison (for analysis of the current state of production development and economic estimation of potential of the viticulture and winemaking sub-complex); statistic and economic methods (for examination of dynamics and structure of the winemaking and wine products).

Research results. The article determines basic components of potential of the viticulture and winemaking industry of Ukraine. It examines the current state of its development and outlines problems, requiring immediate solution. The study presents an analysis of dynamics and structure of grape plantations, volumes of grape production by regions. It substantiates conclusions about a low level of demand and wine drinking culture by Ukrainians based on indexes of dynamics of winemaking and wine drinking in Ukraine. The paper determines basic directions of development of the viticulture and winemaking industry of the country under conditions of increasing competition at the local market and integration processes in Europe and in the world.

The elements of scientific novelty. Scientific novelty of the research lies in suggested measures at national, regional and enterprise levels to solve problems restraining development of the viticulture and wine-making industry at the current stage on basis of their integrated research.

Practical significance. There were suggested measures, which could be used in forecasting the industry development at regional and national levels and by individual economic entities to improve production efficiency in the viticulture and winemaking industry. Figs.: 5. Refs.: 21.

Keywords: viticulture; winemaking; efficiency; production; consumption; competitiveness; promising trend.

Boiko Viktoriia Oleksandrivna - candidate of economic sciences, associate professor (docent) of the department of economics and finance, State Higher Education Institution "Kherson State Agricultural University" (23, Stritenska str., Kherson)

E-mail: boiko.vo17@gmail.com

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-8032-5731>

Avercheva Nataliia Oleksandrivna - candidate of economic sciences, associate professor (docent), associate professor (docent) of the department of economics and finance, State Higher Education Institution "Kherson State Agricultural University" (23, Stritenska str., Kherson)

E-mail: avercheva2010@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-4534-693X>

Boiko Liudmyla Oleksandrivna - candidate of agricultural sciences, associate professor (docent), associate professor (docent) of the department of economics and finance, State Higher Education Institution "Kherson State Agricultural University" (23, Stritenska str., Kherson)

E-mail: boiko.mila7@gmail.com

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-3699-6906>

Бойко В.А., Аверчева Н.А., Бойко Л.А. Виноградарско-винодельческая отрасль Украины - перспективное направление агробизнеса

Цель статьи - на основе исследования современного состояния виноградарско-винодельческой отрасли Украины определить основные направления и перспективы ее эффективного развития.

Методика исследования. В процессе исследования использованы следующие методы: абстрактно-логический (для теоретического обобщения исследований и обоснования выводов); расчетно-конструктивный и сравнения (для анализа современного состояния развития производства и экономической оценки потенциала виноградарско-винодельческого подкомплекса); статистико-экономические (для исследования динамики и структуры производства винограда и винопродукции).

Результаты исследования. Определены основные составляющие потенциала виноградарско-винодельческой отрасли Украины. Исследовано современное состояние ее развития и обозначены проблемы, требующие первоочередного решения. Проведен анализ динамики и структуры виноградных насаждений, объемов производства винограда по регионам. На осно-

ве показателі динаміки виробництва і споживання вина в Україні обґрунтовані висновки про низький рівень попиту і культури споживання вина населенням. Визначені основні напрями розвитку виноградарсько-винодільничої галузі країни в умовах посилення рівня конкуренції на внутрішньому ринку і інтеграційних процесів в Європі і світі.

Елементи наукової новизни. На основі комплексного дослідження проблем, що стримують розвиток виноградарсько-винодільничої галузі країни на сучасному етапі, запропоновані заходи на рівні держави, регіону і підприємств для їх вирішення.

Практична значимість. Запропоновані заходи можуть бути використані для прогнозування розвитку галузі на регіональному і державному рівнях, а також окремими суб'єктами господарювання для підвищення ефективності виробництва продукції виноградарсько-винодільничої галузі. Ілл.: 5. Бібліогр.: 21.

Ключові слова: виноградарство; винодільництво; ефективність; виробництво; споживання; конкурентоспроможність; перспективний напрямок.

Бойко Вікторія Александрівна - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки і фінансів, Державне вище навчальне закладення «Херсонський державний аграрний університет» (г. Херсон, ул. Сретенська, 23)

E-mail: boiko.vo17@gmail.com

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-8032-5731>

Аверчева Наталія Александрівна - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки і фінансів, Державне вище навчальне закладення «Херсонський державний аграрний університет» (г. Херсон, ул. Сретенська, 23)

E-mail: avercheva2010@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-4534-693X>

Бойко Людмила Александрівна - кандидат сільськогосподарських наук, доцент, доцент кафедри економіки і фінансів, Державне вище навчальне закладення «Херсонський державний аграрний університет» (г. Херсон, ул. Сретенська, 23)

E-mail: boiko.mila7@gmail.com

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-3699-6906>

Стаття надійшла до редакції 25.02.2019 р.

Фахове рецензування: 12.03.2019 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Бойко В. О., Аверчева Н. О., Бойко Л. О. Виноградарсько-виноробна галузь України - перспективний напрям агробізнесу. *Економіка АПК*. 2019. № 3. С. 61 – 70.

* * *

Новини АПК

2018 року торгівля агропродукцією між Україною та ЄС встановила рекорд, наблизившись до 9 млрд дол. США, що на 11,4% перевищило показник 2017 року

Про це повідомив заступник директора Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки», член-кореспондент НААН Микола Пугачов. При цьому додатне сальдо становило 3,6 млрд дол. США.

Головними європейськими партнерами для України залишились Нідерланди, Польща, Іспанія, Німеччина, Італія і Франція, які сукупно створюють близько 73% сумарного вітчизняного торговельного обороту агропродовольством з Європейським Союзом. Продовжують зміцнюватися зв'язки України з Бельгією та Великою Британією. Торік обсяги торгівлі сільгосппродукцією з ними збільшились до 509 млн дол. США та 303 млн дол. США відповідно.

Торік Україна імпортувала аграрної продукції з країн-членів ЄС на суму майже 2,7 млрд дол. США, що на 18% більше ніж 2017 року. В імпорті сільськогосподарської продукції до України з ЄС, зазначив Микола Пугачов, поки що відсутня така ж стала структура, як в експорті. При цьому вирізняються кілька груп товарів.

У 2018 р. Україна найбільше - 309 млн дол. США - витратила на закупівлю в ЄС напоїв, переважно алкогольних. У групі продуктів «какао-боби, шоколад» імпортувався переважно шоколад. На солодощі у 2018 р. було витрачено 174 млн дол. США. Поставки з Європи тютюну і виробів з нього становили 173 млн дол. США. Обсяги поставок на український ринок м'ясної продукції склали 157 млн дол. США. Насіння олійних закупили на 141 млн дол. США, а залишків та відходів - продуктів для годівлі тварин - на 179 млн дол. США. Поставки вітчизняної сільгосппродукції до Європейського Союзу становили торік 6,3 млрд дол. США. Понад 80% з них припадає на експорт зернових та олійних культур, жирів і олій, залишків та відходів, підсумував Микола Пугачов.

Прес-служба ННЦ «Інститут аграрної економіки»